

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ELEWIJT, HEIRWEG

D. KEIJERS & A. DEVROE
NOVEMBER 2022

COLOFON

Project

Archeologienota – Elewijt, Heirweg

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv
Schaapsweg 106
3550 Heusden-Zolder
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2022 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv

Annika Devroe aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	3
2.1. Administratieve gegevens	3
2.2. Afbakening onderzoeksgebied	3
2.3. Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	4
2.4. proefputten- en proefsleuvenonderzoek.....	4
2.4.1. Doel.....	4
2.4.2. Onderzoeksvragen.....	4
2.4.3. Plaatsing en oppervlakte putten en sleuven	5
2.4.4. Afronding.....	7
2.5. Voorwaarden onderzoeken.....	7
2.6. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk.....	7
3. Figurenlijst	8

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Het projectgebied ligt aan de noordwesthoek van de bebouwde kern van Elewijt, nabij de kruising van de E19 en de Robert Schumanlaan (N267). Ten noorden en westen bevindt zich de vallei van de Barebeek.

Het projectgebied had tot 2012 een recreatief gebruik (camping). Tegenwoordig is deze verlaten en resten enkel nog enkele facilitaire bijgebouwtjes en lokale (asfalt)verhardingen.

Binnen het projectgebied wordt een Romeins *castellum* (ca. 66 m x 56 m) in diverse fasen gereconstrueerd. In een eerste fase wordt een 4m brede en 1,5m diepe V-vormige gracht gegraven en een wal opgericht. De werkzaamheden die hiermee gepaard gaan, kunnen leiden tot de verstoring van eventuele archeologische resten. Op basis van een bureauonderzoek is getracht op basis van bestaande informatie (landschappelijk, historisch, archeologisch) na te gaan in hoeverre er archeologische resten aanwezig kunnen zijn binnen de grenzen van het projectgebied. Er is een beschrijving gemaakt van de geplande werken, van de uitvoeringswijze ervan en van de impact op het bodemarchief waarvoor een vergunning wordt aangevraagd.

Het projectgebied bevindt zich op de overgang van de drogere gronden naar de nattere alluviale gebieden van de Barebeek die zich direct ten oosten en zuiden van het projectgebied bevindt. In het oostelijk deel van het projectgebied komen natte lemig zandbodems voor. In het uiterste westelijke deel van het projectgebied bevinden zich natte alluviale leem- en kleiafzettingen. Door de nattere omstandigheden heeft in de bodems geen of een zeer beperkte bodemontwikkeling plaatsgevonden.

De aanwezigheid van vindplaatsen is sterk gerelateerd aan het natuurlijke landschap. Op basis van natuurlijk natte omstandigheden geldt voor het projectgebied een lage potentie voor resten vanaf de steentijd t.e.m. de protohistorie.

In de Romeinse periode ontwikkelde zich ten zuiden van het projectgebied op het hoger gelegen plateau ten oosten van de alluviale vlakte van Barebeek een Romeinse nederzetting van enig belang waarvan de precieze afbakening nog onbekend is. De *vicus* had zijn ontstaan en bloei onder meer te danken aan zijn gunstige ligging aan de Romeinse weg die in noordelijke richting naar Rumst voerde en in zuidelijke richting naar Walhain-Baudecet. Hoewel het precieze verloop van de weg onbekend blijft, lijkt de weg zich in de omgeving van het projectgebied te bevinden en in deze omgeving mogelijk zelfs de Barebeek te doorkruisen.

De aanwezigheid van een dergelijke nederzetting en weg had ook enige invloed op de directe omgeving. Buiten de kernzone van deze *vicus* strekte de Romeinse invloed zich nog ver uit. In het projectgebied is tijdens een booronderzoek mogelijk Romeins bouwmateriaal aangetroffen waarvan de precieze context nog onbekend is. Voor het projectgebied geldt dan ook een middelhoge tot hoge potentie voor resten uit de Romeinse periode.

Al in de loop van de 3de eeuw lijkt de omvang van de *vicus* af te nemen om uiteindelijk verlaten te worden. Het projectgebied kende vermoedelijk terug een grotendeels agrarisch gebruik. Derhalve geldt voor het projectgebied een lage tot middelhoge potentie op vindplaatsen uit de vroege middeleeuwen.

De middeleeuwse kern van Elewijt ontwikkelde zich ten zuiden van de voormalige *vicus*. Op basis van de historische informatie wordt vooralsnog verwacht dat het projectgebied vanaf de volle middeleeuwen tot ver in de 20ste eeuw in gebruik was als akker en/of (seizoenaal) weiland.

Pas in de 2de helft van de 20ste eeuw krijgt het projectgebied een nieuwe bestemming als camping. Het is niet volledig uitgesloten dat het terrein bij de inrichting tot camping (lichtjes) geëgaliseerd is. Een grindhoudende laag die ter hoogte van het projectgebied aanwezig is, lijkt in verband te staan met deze inrichting.

Op basis van het bureauonderzoek heeft het projectgebied een archeologisch potentieel voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd en in mindere mate voor de prehistorie en de vroege middeleeuwen. De diepteligging en de gaafheid van eventuele resten is nog grotendeels onbekend. Een grindhoudende laag die ter hoogte van het projectgebied aanwezig is, lijkt in verband te staan met de inrichting tot camping. Het is hierbij onduidelijk in hoeverre bij het aanbrengen van deze laag de natuurlijke bodem verstoord is. Eventuele intacte vindplaatsen kunnen onder deze laag worden verwacht. In het westelijke deel van het projectgebied kunnen ze ook nog op grotere diepte voorkomen. Dieper ingegraven sporen of vondstcomplexen zijn zo mogelijk nog relatief goed bewaard gebleven. Het is bijgevolg niet uitgesloten dat de nieuw geplande bodemingrepen eventuele vindplaatsen kunnen verstoren.

Met betrekking tot de eerste fase van de reconstructie van het *castellum* kan met name het uitgraven van de gracht leiden tot het verstoren van eventueel aanwezige vindplaatsen. De precieze impact is mede afhankelijk van de aanwezige bodemopbouw die tot op heden nog grotendeels onbekend is. Hoewel de bodemingrepen in de eerste fase ook in ruimtelijk opzicht beperkt zijn, kunnen eventuele vindplaatsen wel een ruimer inzicht geven in het gebruik van de landschappelijke randzones en de uitgestrektheid van de voormalige *vicus*. Ook geven ze inzicht wat op het terrein bij toekomstige werkzaamheden te verwachten is en geven ze een idee van de impact van deze werkzaamheden op eventuele archeologische resten. Derhalve wordt er een aanvullend onderzoek geadviseerd. Dit zal via een uitgesteld traject gebeuren gezien de onzekerheid over het verkrijgen van een omgevingsvergunning.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

2.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Locatie: Vlaams-Brabant, Elewijt-Heirweg

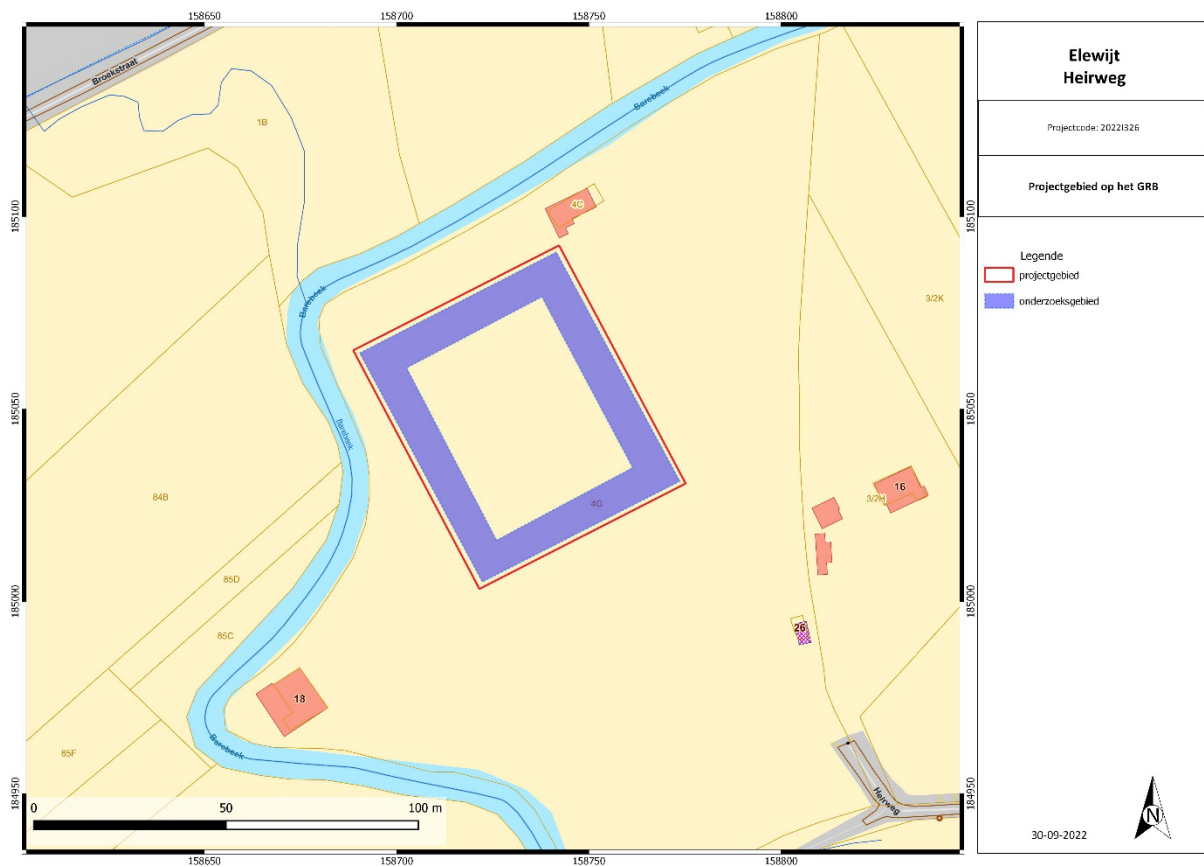
Bounding box (Lambert 72): Punt 1 (NW) X: 158689,082 Y: 185092,541

Punt 2 (ZO) X: 158775,273 Y: 185003,307

Kadaster: Zemst, afdeling 4° Elewijt, Sectie E, nr. 4G (partim).

Oppervlakte projectgebied: ca. 4.200 m²

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 1.870 m²

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © AGIV

2.2. AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

De initiatiefnemer heeft het voornemen om een Romeins *castellum* (ca. 66 m x 55 m) te reconstrueren dat kan functioneren als een multifunctioneel park voor de regio met infrastructuur voor tal van historische/hedendaagse evenementen, projecten en experimenten. De reconstructie van het *castellum* gaat gepaard met diverse ingrepen die in verschillende fasen zullen verlopen. In de eerste fase, waarop huidige Programma van Maatregelen betrekking heeft, betreft het de reconstructie van een V-vormige gracht met aan de binnenzijde een wal. Het onderzoeksgebied betreft dan ook de zone waar deze gracht en wal zullen worden opgericht met kleine buffer. Het geselecteerde gebied heeft een oppervlakte van ca. 1850 m².

2.3. ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIKEN

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek kan nuttig zijn op zeer grote terreinen waar grote structuren zoals brede grachten, wallen en stenen constructies verwacht worden. Deze worden vooralsnog niet in het projectgebied verwacht. Het is bovendien een vrij duur type vooronderzoek waarbij de af-of aanwezigheid van een archeologische site alsnog middels een andere techniek geverifieerd dient te worden. Op basis van de kosten-batenanalyse wordt dit onderzoek niet voorgesteld.

Veldkartering

Een veldkartering is vooral nuttig op landbouwgronden die net geploegd worden. In begroeide en mogelijk plaatselijk afgedekte context is deze methode niet van toepassing.

Landschappelijk en verkennend bodemonderzoek

Een landschappelijk bodemonderzoek geeft meer inzicht over de opbouw van het landschap en de gaafheid van het bodemprofiel en bijgevolg archeologische vindplaatsen. Het wordt vaak ingezet bij een hoge verwachting van steentijdsites. Op basis van het bureauonderzoek geldt voor het projectgebied echter een lage verwachting voor eventuele (informatierijke) steentijdsites.

Een landschappelijk bodemonderzoek vindt gewoonlijk plaats onder de vorm van een reeks boringen. Een controlerend booronderzoek maakt echter duidelijk dat in het projectgebied een sterk grindhoudende laag aanwezig is die dergelijk booronderzoek sterk bemoeilijkt. Een duidelijk beeld van de bodemopbouw kan beter verkregen worden uit de profielen in een proefsleuvenonderzoek. Derhalve wordt een landschappelijk bodemonderzoek niet geadviseerd.

Proefsleuvenonderzoek

Voorafgaand aan het aanbrengen van het grindhoudend pakket heeft in het verleden een booronderzoek op het terrein de vermoedelijke aanwezigheid van Romeins bouw materiaal aangetoond. De context is echter onbekend en door de latere herinrichtingswerkzaamheden kan ook een booronderzoek hier niet veel verder inzicht op geven. Een proefsleuvenonderzoek lijkt dan ook de meest geschikte keuze om een archeologische evaluatie van het terrein te maken. Op deze manier kan meteen een goed beeld verkregen worden van het archeologisch potentieel, eventuele verstoringen en de aanwezige stratigrafie. Deze methode wordt verder uitgebreid besproken.

2.4. PROEFSLEUVENONDERZOEK

2.4.1. DOEL

Het doel van het proefsleuvenonderzoek is een archeologische evaluatie van het terrein en het bepalen van de impact van de geplande werkzaamheden.

2.4.2. ONDERZOEKSVRAGEN

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Hoe is de opbouw van de bodemprofielen? Hoe is de stratigrafie in archeologische (antropogene) zin?
- Zijn er verstoringen aanwezig? Is hoeverre is de bodemopbouw nog intact?
- Zijn er sporen aanwezig? Zijn er diverse archeologische niveaus herkenbaar?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten (sporen en vondsten)? Vanaf wanneer kwam het terrein in gebruik? Behoren de archeologische sporen tot één of meerdere periodes? Maken de antropogene sporen deel uit van één of meerdere structuren? Welke aanwijzingen zijn er omtrent de functie van de aangetroffen sporen en structuren?
- Worden sporen/lagen bedreigd door de geplande werkzaamheden? Is behoud *in situ* op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk? Wat is de impact van toekomstige bodemingrepen op eventuele archeologische resten binnen het projectgebied (of indien mogelijk een ruimer gebied)?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek? Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

2.4.3. METHODE

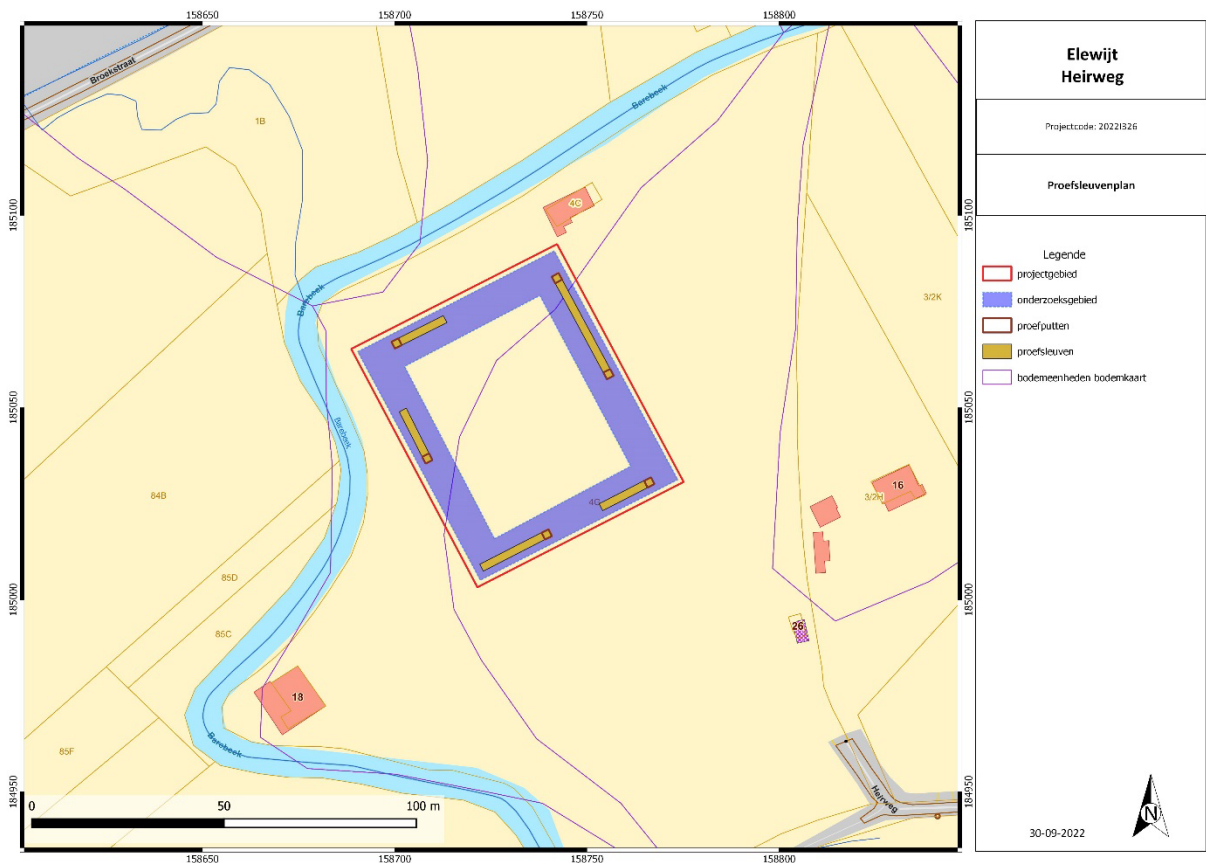
Met de voorgestelde ligging van de proefsleuven is rekening gehouden met de toekomstige werkzaamheden. Deze zijn bijgevolg ter hoogte van de uit te graven gracht gepland. De precieze ligging van deze kan nog lichtjes wijzigen naargelang de definitieve ligging van deze grachten.

Vooralsnog wordt uitgegaan van 5 sleuven met een breedte van 2 m die evenredig verspreid zijn over de volgens de bodemkaart voorkomende bodemeenheden .

De sleuven hebben een oppervlakte van 190 m² (95 m x 2m). Er zal bijgevolg ca. 10 % van het onderzoeksgebied (ca. 1.870 m²) door middel van proefsleuven onderzocht worden. Er kan nog aangevuld worden met kijkvensters (binnen de toekomstige gracht). Een keuze voor of tegen het aanleggen van dwarssleuven en/of kijkvensters wordt gemotiveerd in het verslag van resultaten van het sleuvenonderzoek.

Bij de aanvang van elke sleuf wordt een profielput aangelegd om de bodemopbouw, de aanwezige archeologische niveaus en bijgevolg de impact van de geplande werkzaamheden op eventuele archeologische niveaus te kunnen bepalen. Indien uit deze profielputten zou blijken dat het terrein grondig verstoord is of dat het archeologisch niveau veel dieper zit als de uit te graven gracht, worden de proefsleuven niet aangelegd maar worden enkel proefputten aangelegd.

De locatie van de profielputten en sleuven kan nog worden gewijzigd door de projectleider en erkend archeoloog (bijv. wijziging doorgangen, etc..). Indien nodig kunnen (extra) proefputten worden aangelegd om een beter beeld van het terrein te bekomen.

Figuur 2: Voorstel proefsleuven en profielputten.

Vlakken

De sleuven gaan niet dieper dan de toekomstige bodemingrepen. De aanleg van de sleuven gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed, onder begeleiding van de veldwerkleider. Er wordt laagsgewijs verdiept tot het eerste archeologische niveau.

De profielputten dienen te bepalen of er meerdere niveaus aanwezig zijn. Eventuele sleuven gaan niet dieper dan het eerste archeologische niveau.

Veiligheid primeert. Indien de omstandigheden te onveilig worden om diepere niveaus te waarden, wordt in overleg bepaald hoe alsnog een afdoende waardering bekomen kan worden. Eventueel kan er tot een dieper niveau geboord worden (bijv. grachten).

Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van putten, vlakken en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden.

Documentatie en behandeling sporen

Sporen worden gedocumenteerd. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen.

Indien sporen worden aangetroffen die op eerste zicht niet verwacht werden, wordt de standaardprocedure inzake registratie, staalnamen en uitgraven gevolgd.

Documentatie profielen

Verspreid over het terrein worden verschillende profielputten aangelegd. Deze profielen worden opgeschaafd, beschreven, gefotografeerd en getekend (schaal 1:20). Bij gelijkaardige profielen doorheen het gebied kan besloten worden om minder profielen te documenteren.

Bij zeer dikke ophoogpakketten of bij te natte omstandigheden van diepere niveaus kan de profielregistratie op een dieper niveau worden aangevuld middels een booronderzoek.

Documentatie en behandeling vondsten

Vondsten die worden aangetroffen tijdens het aanleggen van het vlak, het opschaven en couperen van sporen worden geregistreerd en verzameld. Een uitzondering hierop vormen vondsten uit sporen met een duidelijk zeer recente oorsprong waarbij het volstaat het aangetroffen materiaal te beschrijven.

Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt.

Indien alsnog lithische artefacten worden aangetroffen, dient ingeschat te worden of het om verspreide vondsten gaat of om een activiteitenzone. Steentijdvondsten worden driedimensionaal ingemeten. Deze vondsten en concentraties worden aan een specialist voorgelegd om een verdere waardering van het terrein te bekomen.

Staalname

Staalname gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk V4.

2.4.4. AFRONDING

Na afloop van het onderzoek worden de putten en proefsleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud *in situ* of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.5. VOORWAARDEN ONDERZOEKEN

Vooraleer de onderzoeken kunnen plaatsvinden dient het onderzoeksgebied bouwrijp te zijn. Elementen die het proefsleuvenonderzoek belemmeren zoals verharding, kleine constructies, storthopen etc... dienen verwijderd te worden. Bomen worden gekapt maar wortels dienen nog te blijven zitten.

In het geval dat een onverwachts gezondheids- of veiligheidsrisico optreedt, wordt het onderzoek gestaakt en in overleg naar een oplossing gezocht.

2.6. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © AGIV	3
Figuur 2: Voorstel proefsleuven en profielputten.....	6